

VII. Wpływ człowieka na środowisko

2. Wpływ działalności człowieka na atmosferę

Atmosfera ziemska

- ♦ **Atmosfera ziemska** jest powłoką wrażliwą na wszelkie antropogeniczne zmiany i łatwo ulega **zanieczyszczeniu**.
- ♦ Niestety przemysł i transport corocznie dostarcza do niej coraz to większych ilości szkodliwych gazów i pyłów.
 - ♦ Nawet jeżeli kraje bogate stają się coraz bardziej ekologiczne, to ze zdwojoną siłą niszczą atmosferę inne państwa.
- ♦ Wśród skutków nadmiernej emisji zanieczyszczeń atmosferycznych wymienia się, m.in.:
 - ♦ kwaśne opady,
 - ♦ zjawisko smogu,
 - ♦ zmniejszanie się ilości ozonu w stratosferze,
 - ♦ ocieplanie się klimatu na Ziemi.

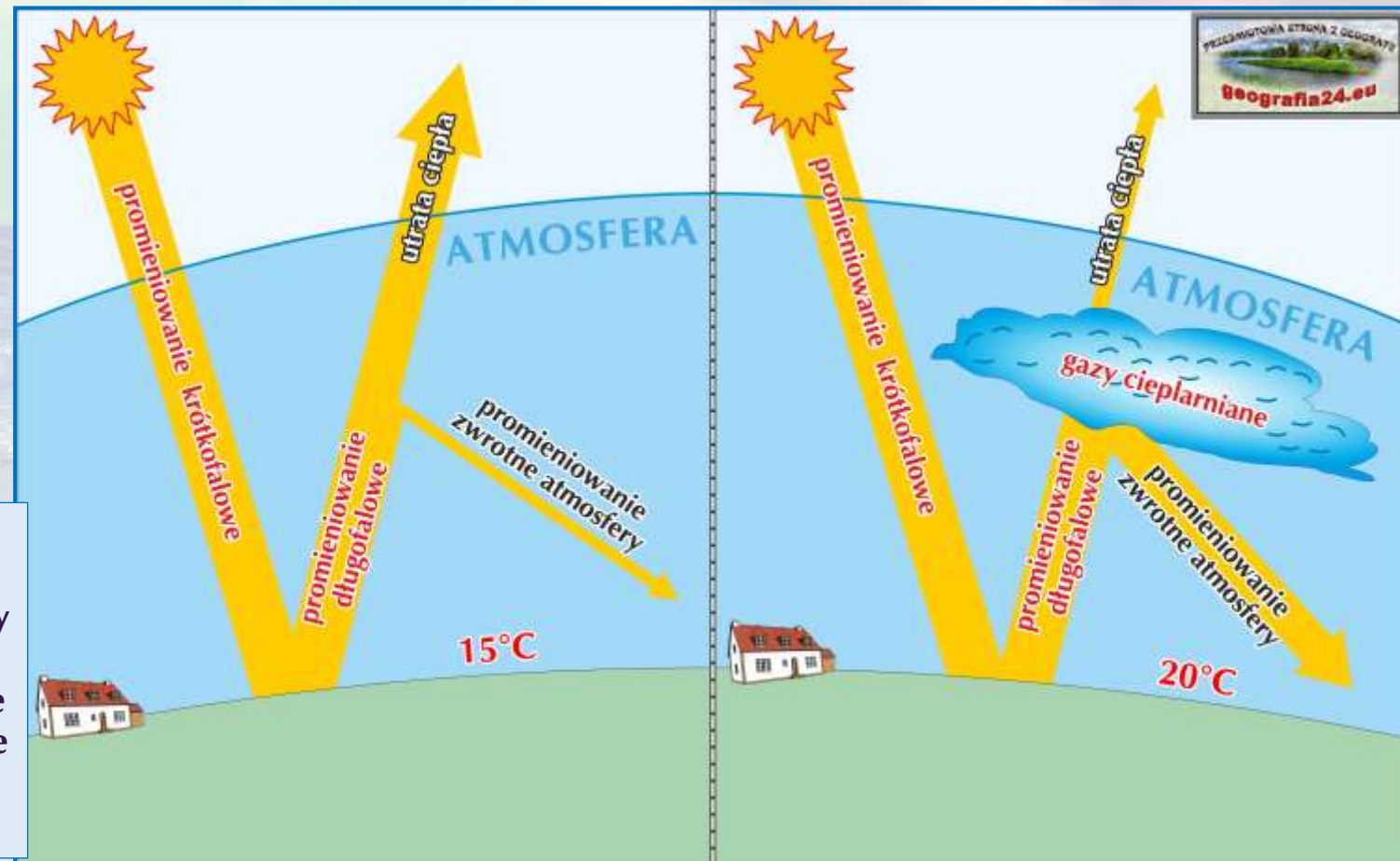
Efekt cieplarniany

- ♦ **Efekt cieplarniany** – jest zjawiskiem naturalnym, spowodowanym występowaniem atmosfery ziemskiej, która ogrzewa się w wyniku pochłaniania przez nią promieniowania długofalowego emitowanego przez Ziemię.
- ♦ Gdyby nie istniała atmosfera i jej właściwości wywołujące efekt cieplarniany, średnia temperatura powietrza na naszym globie nie wynosiłaby ok. $+15^{\circ}\text{C}$, lecz około -15°C .
- ♦ Świat bez efektu cieplarnianego byłby bardzo niekorzystny do zasiedlenia.
 - ♦ Większość Ziemi byłaby skuta lodem – tylko część okołorównikowa byłaby wolna od lodu!

Mechanizm intensyfikacji efektu cieplarnianego

Ziemia otrzymuje ciepło w postaci promieniowania krótkofalowego (przenikając przez kolejne warstwy atmosfery promieniowanie to ogrzewa je). Ciepło emitowane przez Ziemię, w postaci promieniowania długofalowego blokowane jest przez tzw. gazy cieplarniane. Skutkiem jest podwyższenie temperatury powietrza w troposferze i na powierzchni samej Ziemi – zjawisko zwane efektem cieplarnianym.

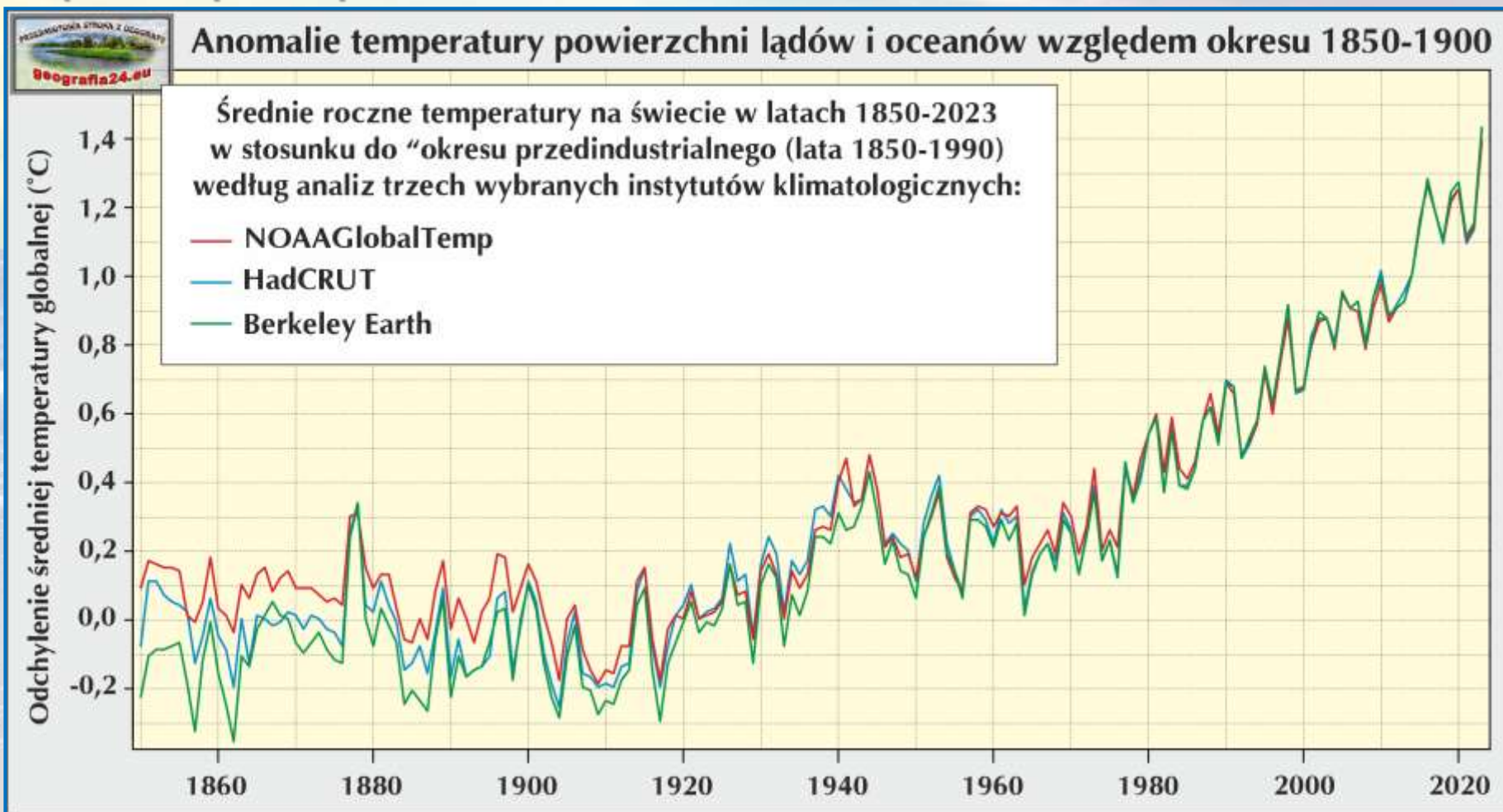
Jeżeli efekt cieplarniany jest naturalny – to o co chodzi?

- ♦ Problemem występującym na naszej pięknej planecie, za który odpowiedzialny jest człowiek, jest sztuczne wzmocnianie efektu cieplarnianego, w wyniku dostarczania dodatkowych ilości gazów cieplarnianych.
- ♦ Gazy te przez wiele lat kumulują się w atmosferze i prowadzi to do globalnego ocieplenia występującego na Ziemi.
- ♦ Nawet przez kilka tysięcy lat będą one jeszcze oddziaływać na atmosferę ziemską!

Globalne ocieplenie dziś

- ♦ Naukowcy podają, że w ostatnich 150 latach średnia temperatura powietrza na Ziemi wzrosła o niemal $1,5^{\circ}\text{C}$.
- ♦ Według pomiarów satelitarnych prowadzonych od końca lat 70. XX w. tempo wzrostu temperatury powietrza przy powierzchni Ziemi wynosi $0,1\text{-}0,2^{\circ}\text{C}$ na 10 lat.
- ♦ Przewiduje się jednak, że w następnych latach będzie ono jeszcze większe.
- ♦ Pod koniec obecnego wieku temperatura prawdopodobnie wzrośnie do min. 16°C .

Przyczyny globalnego ocieplenia

- ♦ Trudno jednoznacznie wskazać główną i jedną przyczynę globalnego ocieplania.
- ♦ Istnieją **dwa odmienne podejścia w wyjaśnieniu przyczyn** tych zmian:
 - ♦ ocieplenie się klimatu jest **procesem naturalnym**, związanym m.in. z **aktywnością Słońca** i **wulkanizmem**:
 - ♦ potwierdzają to okresy globalnego ochłodzenia i ocieplenia występujące na przemian w przeszłości geologicznej Ziemi;
 - ♦ jest to **negatywny skutek działalności gospodarczej człowieka**,
 - ♦ zwłaszcza nadmiernej emisji substancji zwanych **gazami cieplarnianymi**.

Przyczyny efektu cieplarnianego
Przykład naturalnego procesu – wulkanizmu (po lewej) i przykład działalności człowieka (po prawej)

Gazy cieplarniane i ich udział w efekcie cieplarnianym

Udział gazów szklarniowych w efekcie cieplarnianym.

Gaz cieplarniany	Ze źródeł naturalnych	Ze źródeł antropogenicznych
Para wodna	95,00	0,001
Dwutlenek węgla	3,50	0,117
Podtlenek azotu	0,90	0,05
Metan	0,29	0,07
Freon i inne	0,02	0,05
RAZEM	99,71	0,29

♦ Zalicza się do nich m.in.

♦ **tlenek węgla(IV)** (**dwutlenek węgla**; **CO₂**) – produkt:

♦ procesów naturalnych,

♦ np. wybuchy wulkanów,

♦ skutek działalności gospodarczej człowieka,

♦ np. spalanie paliw kopalnych;

♦ **metan** (**CH₄**) – produkt:

♦ rozkładu szczątków roślinnych na obszarach bagiennych i polach ryżowych;

♦ **podtlenki azotu** (**N₂O**) – produkt:

♦ spalania paliw kopalnych,

♦ wypalania lasów,

♦ stosowania nawozów azotowych;

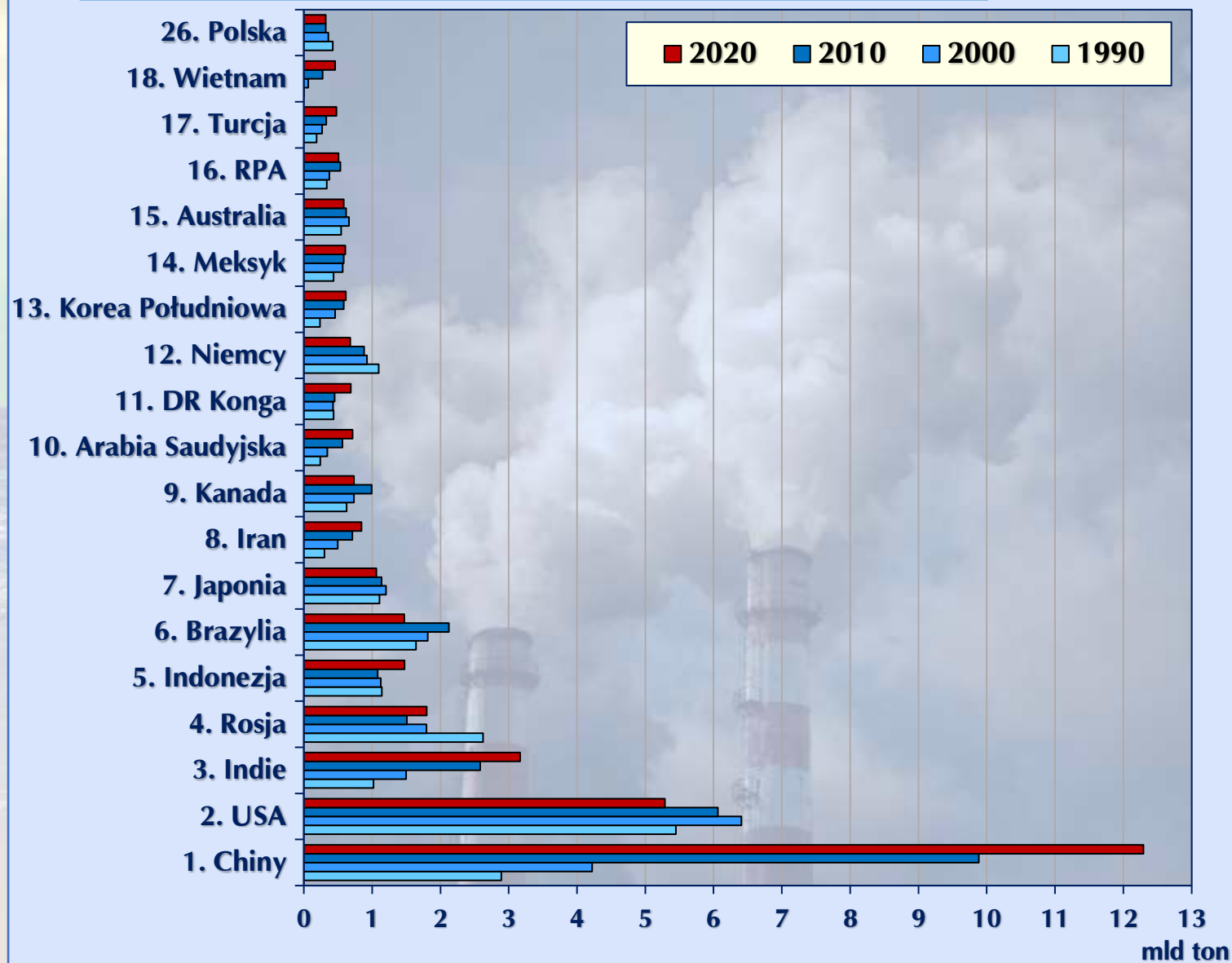
♦ **freony** (**CFC**) – stosowane powszechnie w XX wieku w chłodziarkach, klimatyzatorach i aerozolach, zaś obecnie uwalniane do atmosfery w wyniku prowadzenia działalności przemysłowej (np. **fluorowęglowodory** (**HFCs**), **sześciofluorek siarki** (**SF₆**), **perfluorowęglowodory** (**PFCs**));

♦ **parę wodną** – najpowszechniejszą z gazów cieplarnianych, naturalnie występującą w przyrodzie (jej ilość w atmosferze praktycznie nie zależy od działalności człowieka).

Wpływ gazów cieplarnianych na klimat

- ♦ Zaledwie niecałe 0,3% gazów cieplarnianych dostaje się do atmosfery w wyniku działalności człowieka, zaś pozostałe 99,7% pochodzi ze źródeł naturalnych.
- ♦ Należy podkreślić fakt, że emisja ze źródeł naturalnych jest równoważona naturalnym pochłanianiem gazów.
- ♦ Zupełnie inaczej jest w przypadku wytwarzania gazów cieplarnianych związanych z działalnością gospodarczą człowieka.
 - ♦ Skutkuje to stałym wzrostem ich udziału w powietrzu atmosferycznym.
- ♦ Emisja gazów cieplarnianych ze źródeł antropogenicznych wzrosła od połowy XIX wieku aż 50-krotnie (i dalej wzrasta).
 - ♦ Produkcja energii elektrycznej, ciepłej i transport odpowiada za prawie $\frac{3}{4}$ globalnej emisji (duża emisja pochodzi także z rolnictwa).
- ♦ 62,5% emisji gazów cieplarnianych pochodzi z zaledwie 10 krajów świata.

Emisja gazów cieplarnianych ze źródeł antropogenicznych wyrażona w ekwiwalencie dwutlenku węgla (CO₂)

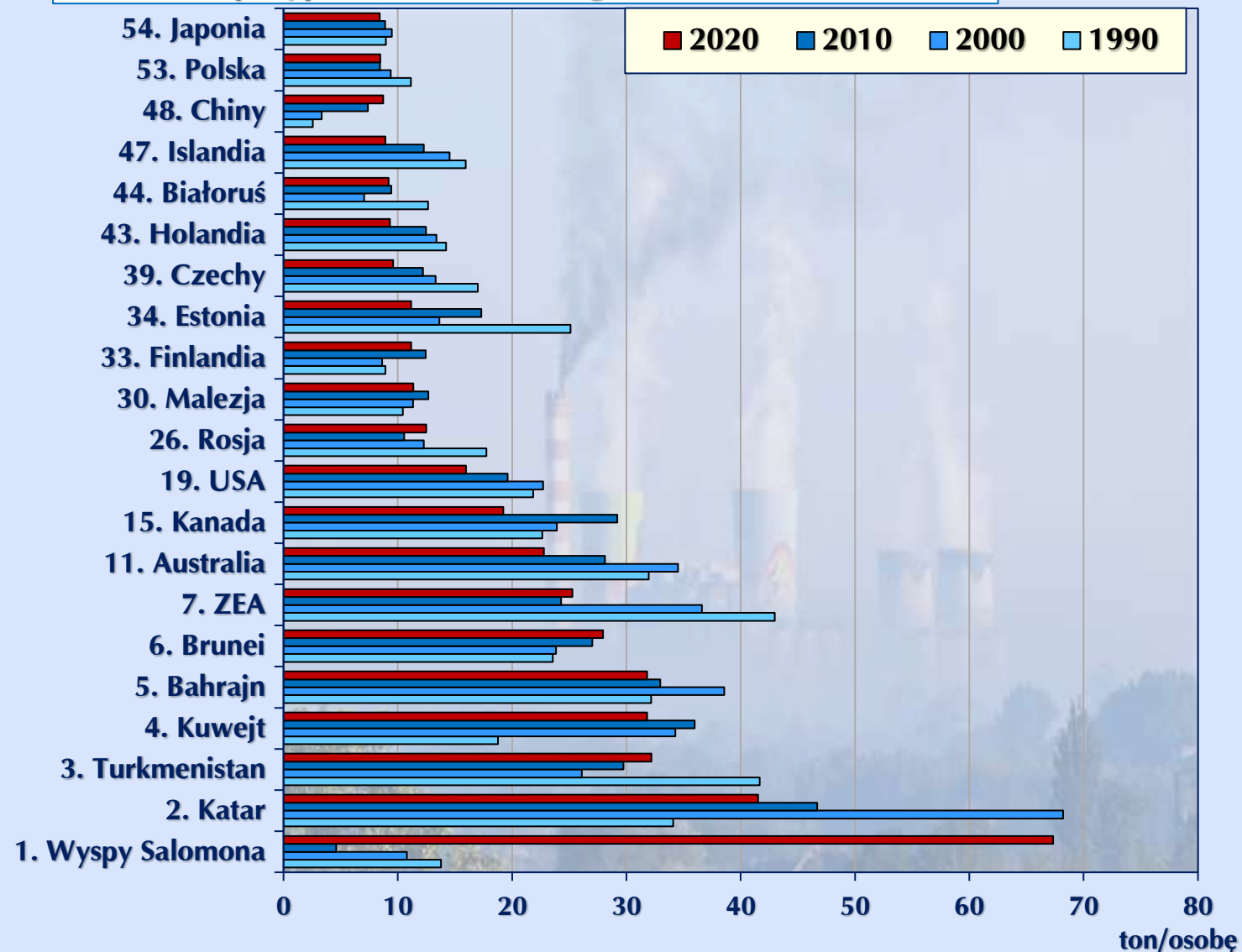

Wpływ gazów cieplarnianych na klimat

♦ W 2020 r. największymi producentami gazów cieplarnianych na świecie w przeliczeniu na jednego mieszkańca były:

- ♦ Wyspy Salomona,
- ♦ kraje naftowe Zatoki Perskiej (Brunei, Katar, Bahrajn, ZEA, Kuwejt, Arabia Saudyjska),
- ♦ niektóre bogate kraje spoza UE mające duże złoża surowców energetycznych, zwłaszcza węgla (Australia, Kanada, USA),
- ♦ biedniejsze kraje świata, szczególnie o niewielkiej liczbie ludności (Botswana, Gujana, Surinam, Turkmenistan, Republika Środkowoafrykańska, Palau, Belize, Gwinea Równikowa i Mongolia).
- ♦ Kraje Unii Europejskiej zajmują miejsca poniżej 23 na świecie – najwyżej plasuje się Luksemburg, Irlandia i Finlandia.
- ♦ Chiny znajdują się dopiero na 48. miejscu.
- ♦ Polska znajduje się jeszcze dalej – na 53. miejscu.

Emisja gazów cieplarnianych ze źródeł antropogenicznych, wyrażona w ekwiwalencie dwutlenku węgla (CO₂) przypadająca na jednego mieszkańca

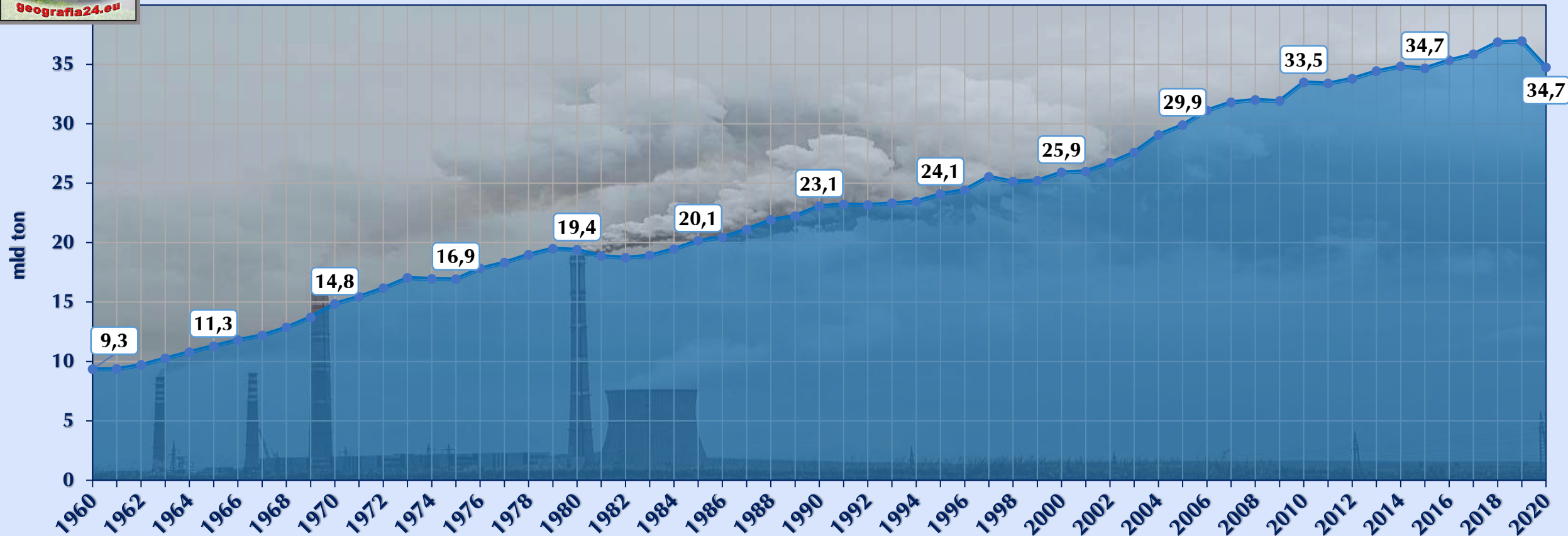

Wpływ gazów cieplarnianych na klimat – dwutlenek węgla

- ♦ Dwutlenek węgla uważany jest przez naukowców za zdecydowanie najważniejszy gaz cieplarniany.
- ♦ To głównie dzięki niemu zachodzi wzmożenie efektu cieplarnianego i wzrost średniej temperatury powietrza na Ziemi.
- ♦ Światowa emisja CO₂ ze źródeł antropogenicznych niestety wzrasta (nieznaczny spadek nastąpił w 2020 r. i wynikał ze spowolnienia gospodarczego i lockdownu wielu gospodarek świata w czasie pandemii COVID-19) i wynosiła ona:
 - ♦ w 1960 roku – 9,3 mld ton, w 2000 roku – 25,9 mld ton, zaś w 2020 roku – 34,7 mld ton.

Emisja CO₂ ze źródeł antropogenicznych wyrażona w ekwiwalencie dwutlenku węgla (CO₂) na świecie

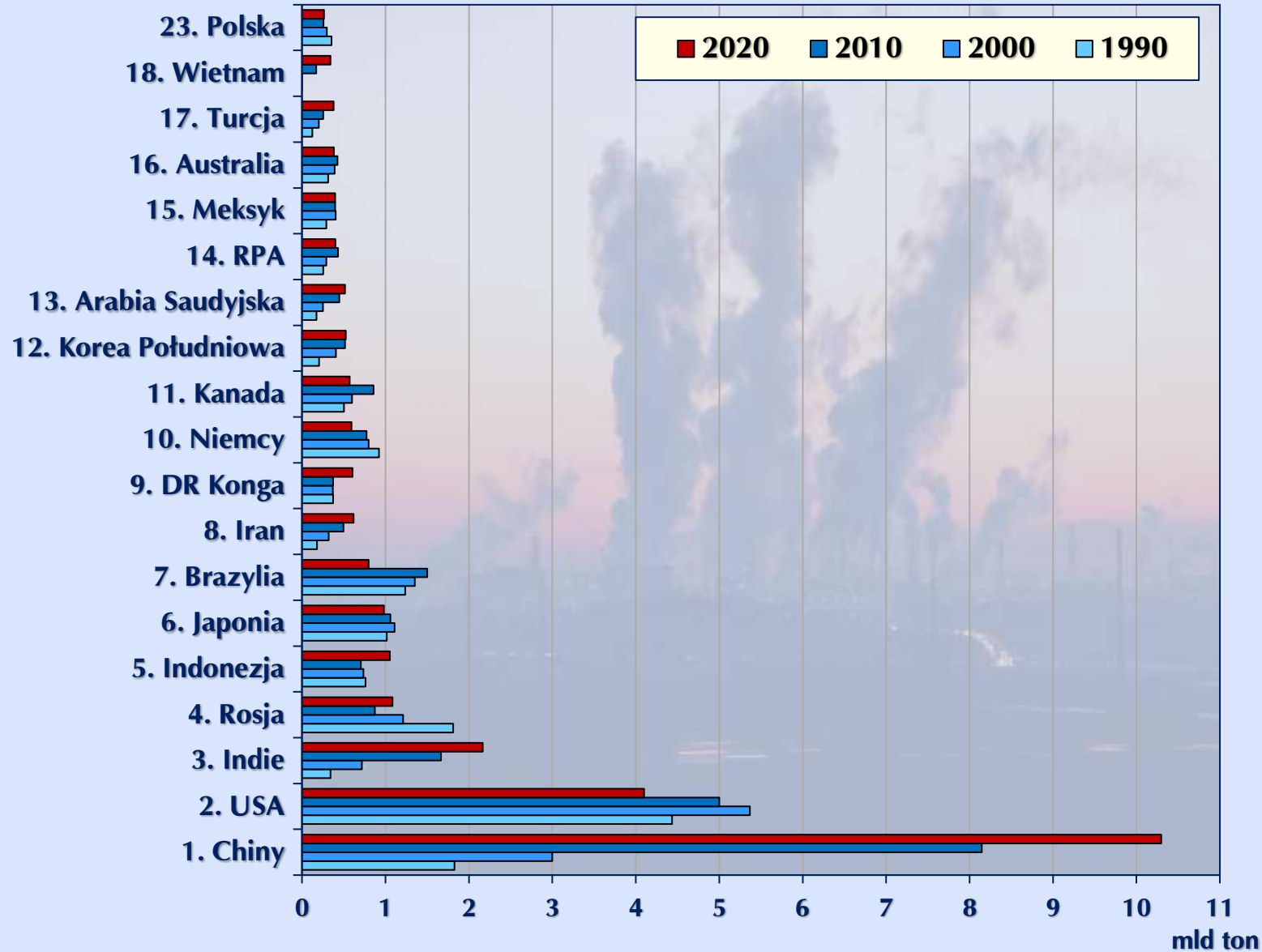
Wpływ gazów cieplarnianych na klimat – dwutlenek węgla

♦ W zestawieniu emisji CO₂ ze źródeł antropogenicznych wg udziału na świecie najwyższe plasują się:

- ♦ Chiny – występuje tendencja wzrostowa,
- ♦ USA – niewielki spadek,
- ♦ Indie – tendencja wzrostowa,
- ♦ Rosja,
- ♦ Indonezja,
- ♦ Japonia,
- ♦ Brazylia,
- ♦ Iran,
- ♦ DR Konga,
- ♦ Niemcy.

♦ Polska niestety w tym zestawieniu zajmuje wysokie 23. miejsce (szczególnie biorąc pod uwagę naszą liczbę ludności oraz całkowitą ilość produkcji przemysłowej).

Emisja CO₂ ze źródeł antropogenicznych wyrażona w ekwiwalencie dwutlenku węgla (CO₂)

Przyczyny globalnych zmian klimatu

Przyrodnicze przyczyny globalnych zmian klimatu

- **astronomiczne** – wynikające ze zmian parametrów orbity Ziemi (zmiana odległości od Słońca), wahania nachylenia osi ziemskiej, precesję, przyczyniające się do zmienności natężenia promieniowania słonecznego docierającego do powierzchni Ziemi;
- **astrofizyczne** – związane ze zmianami aktywności Słońca, np. plamy słoneczne wpływają na zmiany natężenia promieniowania słonecznego;
- **tektoniczne** – wywołane ruchami skorupy ziemskiej i przemieszczaniem się kontynentów;
- **geofizyczne** – wynikające ze zmian kierunków prądów morskich oraz wahań poziomu wszechoceanu;
- **wulkaniczne** – związane z aktywnością wulkanów, np. duże erupcje powodują wzrost zapylenia atmosfery, a to prowadzi do zmniejszenia usłonecznienia i tymczasowego spadku temperatury powietrza.

Pozaprzyrodnicze przyczyny globalnych zmian klimatu

Wzrost stężenia gazów cieplarnianych w atmosferze na skutek działalności człowieka, w tym np.:

- spalania paliw kopalnych,
- produkcji przemysłowej,
- transportu,
- eksploatacji budynków,
- wylesiania,
- spalania biomasy.

Największy udział w antropogenicznym wzmacnianiu efektu cieplarnianego ma dwutlenek węgla emitowany w elektrowniach.

Ponad 50% emitowanego do atmosfery metanu pochodzi ze źródeł antropogenicznych (pól ryżowych i wysypisk śmieci).

Skutki globalnych zmian klimatu

Przyrodnicze skutki globalnych zmian klimatu

Wzrost efektu cieplarnianego powoduje ocieplenie klimatu Ziemi, w którego wyniku następuje:

- **podwyższanie się granicy wieloletniego śniegu,**
 - skutkuje topnieniem lodowców górskich;
- **topnienie lądolodów, a także zmniejszanie się zasięgu i grubości arktycznego paku lodowego;**
- **podniesienie poziomu wszechoceanu i zwiększenie objętości cieplejszych wód oceanicznych,**
 - wpływa na modyfikację przebiegu prądów morskich;
- **nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych,**
 - pojawiają się częściej: upały, susze, huragany, ulewne deszcze i powodzie;
- **zmiana granic występowania stref roślinnych,**
 - następuje m.in. powiększanie się obszarów pustynnych i półpustynnych oraz przesuwanie się granicy tajgi i tundry w kierunku północnym;
- **zmiany w składzie gatunkowym flory i fauny;**
- **skutkuje dużym prawdopodobieństwem:**
 - wymarcia gatunków tj. niedźwiedzie polarne, foki czy koralowce.

Społeczno-gospodarcze skutki globalnych zmian klimatu

- **zagrożenie zatopieniem obszarów przybrzeżnych oraz zatopienie niektórych wysp na skutek podniesienia się poziomu wszechoceanu;**
- **zmniejszanie powierzchni upraw i obszarów hodowli wskutek powiększania się pustyń;**
- **spadek produkcji roślinnej i zwierzęcej na obszarach objętych suszą, prowadzące do narastania zjawiska głodu;**
- **występowanie niedoborów wody pitnej wynikające ze zwiększania się obszarów objętych suszą;**
- **rozprzestrzenianie się chorób tropikalnych, związane z szybszym rozmnażaniem się owadów i wirusów w cieplejszym klimacie;**
- **przesuwanie się w kierunku północnym granicy upraw niektórych roślin żywieniowych.**

W wyniku topnienia pokryw lodowych poziom wszechoceanu może podnieść się do końca XXI w. nawet o kilkadziesiąt centymetrów.

Zanieczyszczenie powietrza

- ♦ **Zanieczyszczenia powietrza** – substancje w stanie stałym, ciekłym i gazowym, które znajdują się w powietrzu, ale nie są jego naturalnymi składnikami, lub substancje, które występują w powietrzu w stężeniu większym niż średnie naturalne wartości.

Źródła zanieczyszczeń powietrza

- ♦ Na Ziemi występuje bardzo wiele **źródeł zanieczyszczeń powietrza**, które najczęściej dzieli się na dwie grupy:
 - ♦ **źródła naturalne** – wybuchy wulkanów, pożary lasów, burze pyłowe, pyły kosmiczne;
 - ♦ **źródła antropogeniczne** – powstałe w wyniku działalności człowieka, obejmujące m.in. emisję gazów i pyłów do atmosfery (zwłaszcza przez wielkie miasta i okręgi przemysłowe) m.in. przez:
 - ♦ **działalność przemysłową** (przemysł mineralny – przy produkcji cementu, przemysł metalurgiczny – hutnictwo, przemysł chemiczny – przy przeróbce ropy naftowej, produkcji nawozów sztucznych i substancji chemicznych, przemysł spożywczy – produkcja cukru),
 - ♦ **energetykę ciepłą** (wydobycie surowców energetycznych oraz produkcja energii elektrycznej i ciepłej);
 - ♦ **transport** (lądowy – szczególnie samochodowy, powietrzny i wodny),
 - ♦ **czynniki bytowe** (kotłownie, paleniska domowe),
 - ♦ **gromadzenie i utylizację odpadów stałych i ścieków** (wysypiska śmieci i oczyszczalnie ścieków),
 - ♦ **działalność rolniczą** (stosowanie środków ochrony roślin i nawozów sztucznych, wypalanie łąk).

Grupy zanieczyszczeń powietrza

- ♦ Do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia z dwóch głównych grup:
 - ♦ **zanieczyszczenia gazowe**, np. dwutlenek węgla, tlenek węgla, dwutlenek siarki i tlenki azotu;
 - ♦ **zanieczyszczenia pyłowe**, np. pyły zawieszone, które opisuje się za pomocą liter PM i liczby (np. zapis PM 2,5 oznacza aerozole o średnicy nie większej niż 2,5 μm , zaś PM 10 – o średnicy nie większej niż 10 μm).

Zanieczyszczenie powietrza przez przemysł i transport

- ♦ **Przemysł emituje do atmosfery** duże ilości zanieczyszczeń, tj.: **dwutlenek siarki**, **tlenki azotu** oraz **dwutlenek węgla**.
- ♦ Najwięcej emitują elektrownie spalające węgiel brunatny i węgiel kamienny.
 - ♦ W krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo w ostatnich latach nastąpiło zmniejszenie wykorzystania tych surowców w produkcji energii elektrycznej.
- ♦ **Transport samochodowy** jest natomiast istotnym źródłem emisji związków **siarki** i **azotu**.

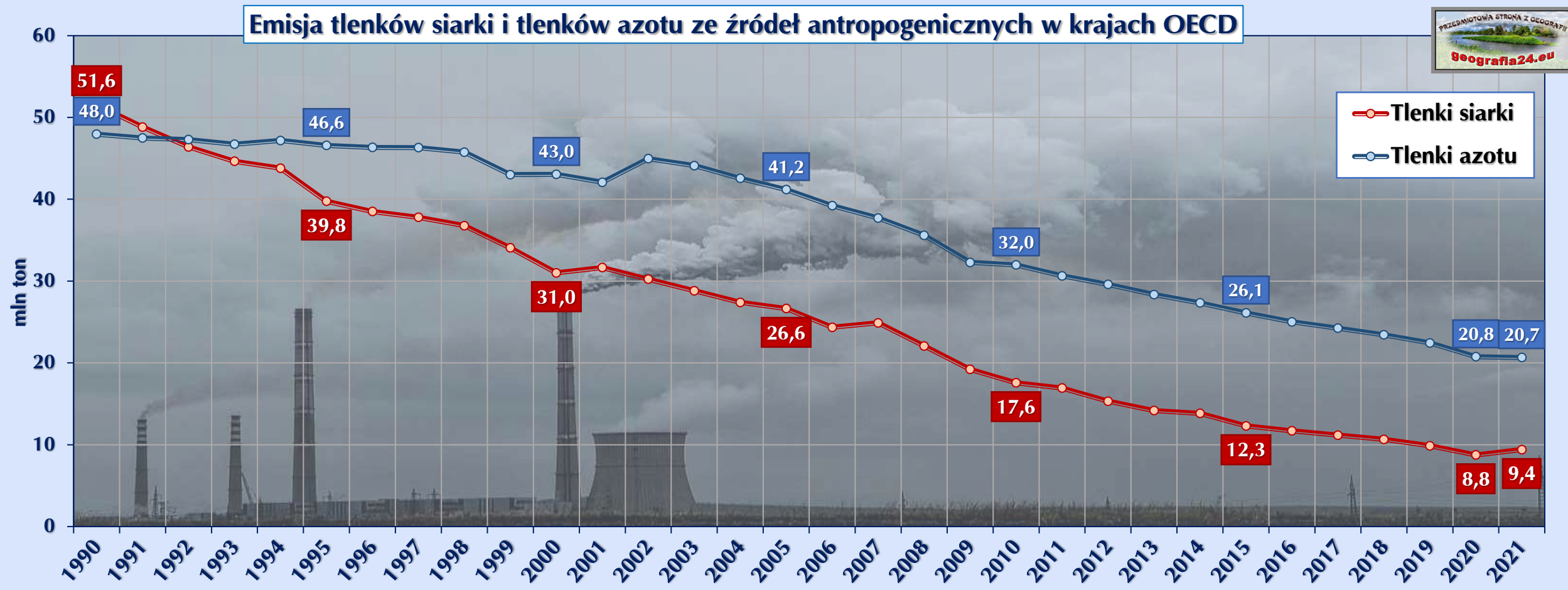

Zanieczyszczone powietrze w Pekinie

Zanieczyszczenie atmosfery tlenkami siarki i tlenkami azotu

- ♦ Niekorzystny wpływ na środowisko tlenków siarki (SO_x) i tlenków azotu (NO_x), które są silnie toksyczne i trujące dla człowieka, czy środowiska, obserwujemy głównie w skali regionalnej.
- ♦ Pocieszającym faktem jest to, że ich emisja w krajach OECD z roku na rok maleje (zwłaszcza w Unii Europejskiej).
- ♦ Emisja tlenków azotu ze źródeł antropogenicznych w krajach OECD w 2021 roku wynosiła 20,7 mln ton, zaś emisja tlenków siarki – 9,4 mln ton.

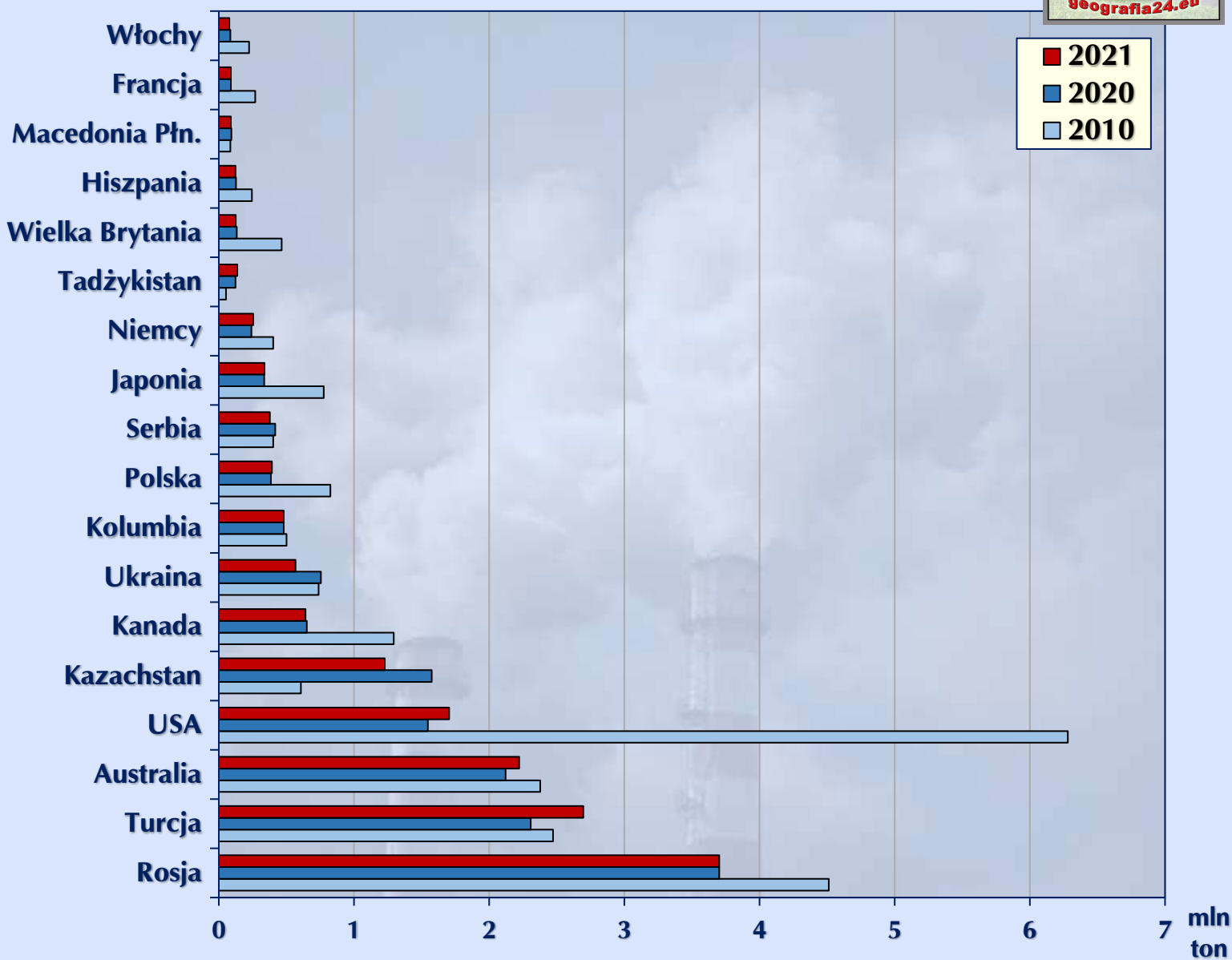
Emisja tlenków siarki i tlenków azotu ze źródeł antropogenicznych w krajach OECD

Zanieczyszczenie atmosfery tlenkami siarki w krajach Unii Europejskiej, Rosji i innych

- ◆ Niestety Polska wciąż wytwarza najwięcej tlenków siarki ze wszystkich krajów Unii Europejskiej.
 - ◆ Z krajów OECD jedynie więcej wytwarzają: Turcja, Australia, Stany Zjednoczone, Kanada.
 - ◆ Dużymi emiterami światowymi są także: Chiny, Indie, Meksyk i Rosja.
- ◆ Wynika to głównie ze struktury produkcji energii, która jest oparta na spalaniu węgla zawierającego domieszki siarki.
- ◆ W krajach Unii Europejskiej:
 - ◆ 71% emisji tlenkami siarki pochodzi z działalności elektrowni, ciepłowni i rafinerii,
 - ◆ 24% związana jest z działalnością przemysłu (np. produkujących opony, nawozy sztuczne),
 - ◆ 1% wynika z działalności transportu.

Emisja tlenków siarki w wybranych krajach świata

Zanieczyszczenie atmosfery tlenkami azotu w krajach Unii Europejskiej, Rosji i innych

♦ Polska jest także znacznym emitentem tlenków azotu.

♦ Wśród krajów OECD największe ich ilości emitują: Stany Zjednoczone, Australia, Kanada i Japonia.

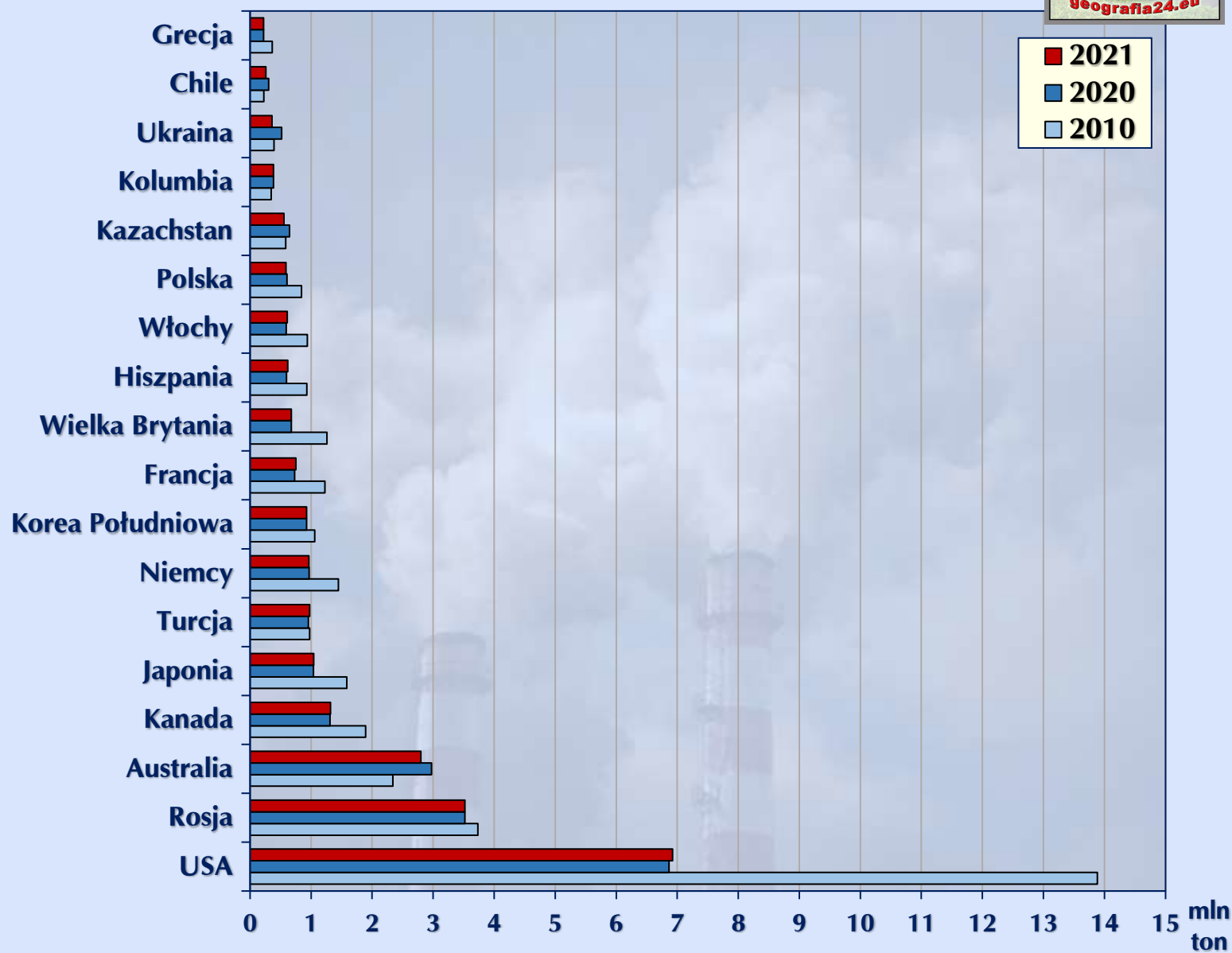
♦ Na świecie dużymi emitentami są jeszcze: Chiny, Indie, Meksyk i Rosja.

♦ W Unii Europejskiej głównymi emitentami są: Niemcy, Francja, Hiszpania, Włochy i Polska (piąte miejsce wśród krajów UE), oraz Grecja.

♦ W krajach Unii Europejskiej największe ilości tlenków azotu emituje:

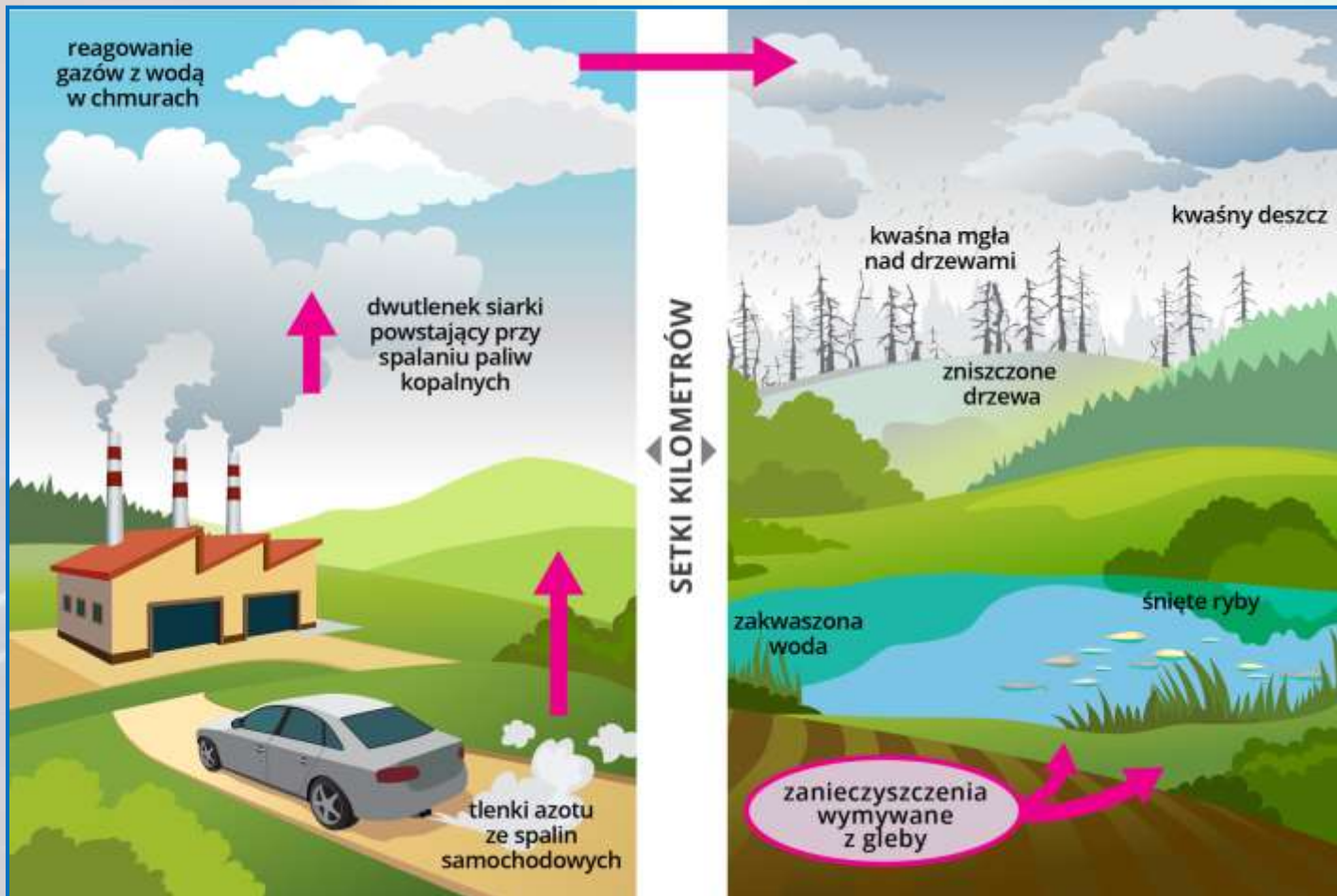
- ♦ transport (około 49%),
- ♦ elektrownie, ciepłownie i rafinerie (27%),
- ♦ przemysł (15%),
- ♦ rolnictwo (3%).

Emisja tlenków azotu w wybranych krajach świata

Kwaśne opady i mgły (kwaśne deszcze)

- ♦ Emitowane do atmosfery zanieczyszczenia reagują z parą wodną zawartą w powietrzu, tworząc kwasy:
 - ♦ siarkowy, azotowy i węglowy.
- ♦ W miejscach obecności tych związków w powietrzu padają “**kwaśne deszcze**” lub zalegają “**kwaśne mgły**”.
- ♦ Niszczą one roślinność, zakwaszają gleby oraz przyspieszają niszczenie budowli i korozję urządzeń metalowych.
- ♦ U człowieka powodują m.in. pieczenie a nawet poparzenia oczu i powiek oraz podrażnienia dróg oddechowych.

Drzewa zdegradowane kwaśnym opadem

Smog

- ♦ **Smog** – gęsta i zanieczyszczona mgła unosząca się nad aglomeracjami miejskimi lub ośrodkami przemysłowymi.
- ♦ Zawarte w smogu zanieczyszczenia stanowią zagrożenie dla organizmów żywych – są przyczyną przede wszystkim chorób układu oddechowego i mogą powodować alergie.
- ♦ W skrajnych wypadkach przyczyniają się nawet do powstawania chorób nowotworowych.
- ♦ Istnienie smogu dotyczy także wielkich miast polskich – w szczególności Krakowa.

Smog na Krakowem, określanym często mianem “polskiej stolicy smogu”. Główną przyczyną smogu w Krakowie jest tzw. niska emisja i transport samochodowy. Ważne jest także położenie – Kraków leży w dolinie Wisły oraz otoczony jest od północy i południa wzniesieniami (występuje słaba cyrkulacja powietrza i zanieczyszczenia nie mają jak się wydostać).

Rodzaje smogu

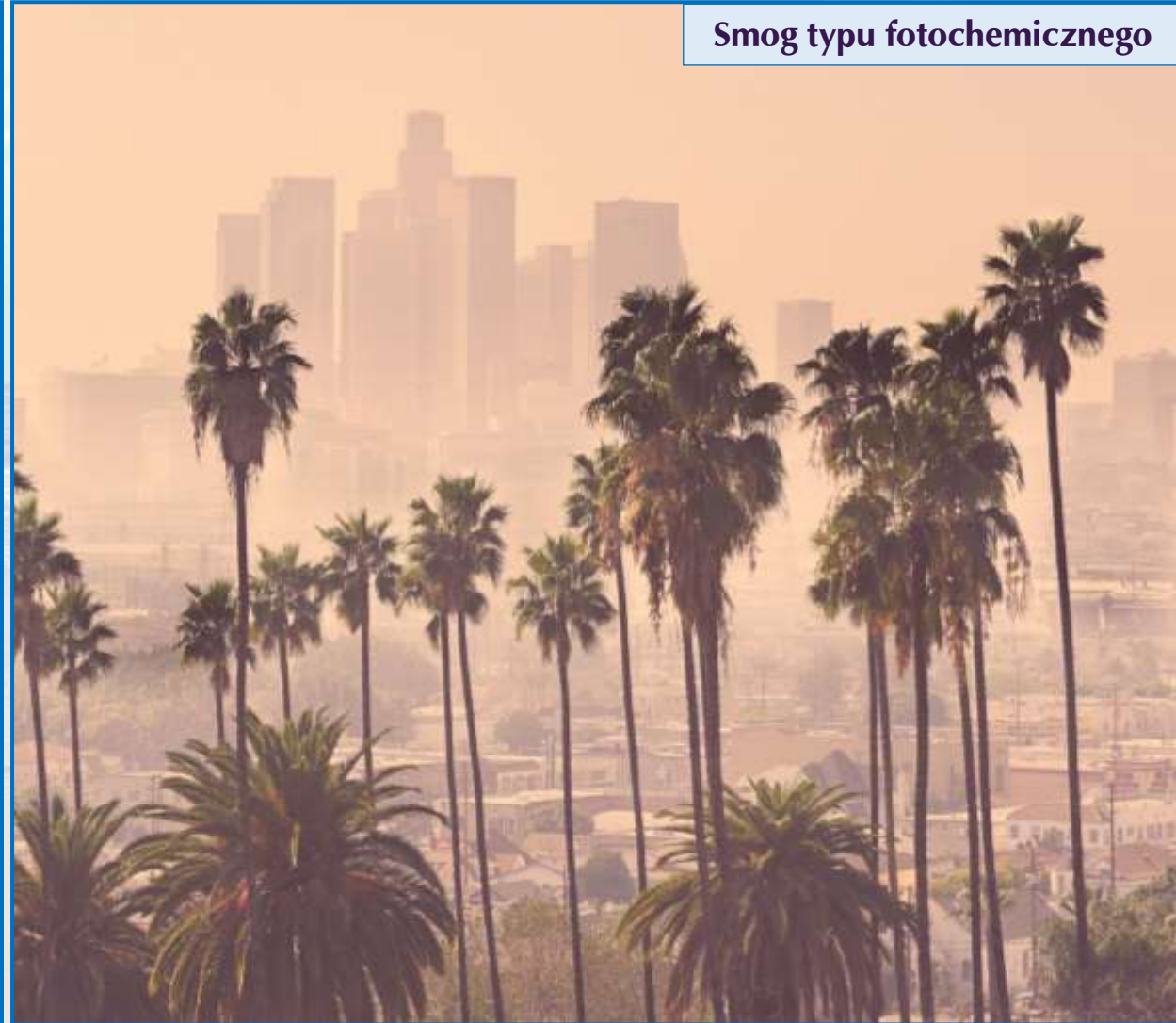
♦ Ze względu na miejsce i warunki powstania, a także skład chemiczny wyróżnia się dwa typy smogu:

- ♦ **smog londyński** (smog siarkowy, smog kwaśny),
- ♦ **smog fotochemiczny** (smog typu Los Angeles, smog kalifornijski).

Smog typu londyńskiego w Warszawie

Smog typu fotochemicznego

Rodzaje smogu – smog londyński (smog siarkowy, smog kwaśny)

- ♦ **Smog londyński (smog siarkowy, smog kwaśny)** – występujący przez cały dzień w chłodnej porze roku, w umiarkowanych szerokościach geograficznych, najczęściej w wielkich miastach (w tym w polskich miastach),
 - ♦ powstaje w czasie występowania inwersji temperatury powietrza, dużej wilgotności powietrza i bezwietrznej pogody,
 - ♦ jest związany ze spalaniem węgla w piecach domowych i z funkcjonowaniem transportu samochodowego,
 - ♦ zawiera tlenek siarki, tlenki azotu, tlenki węgla, sadzę i trudno opadające pyły,
 - ♦ odznacza się niewielkim stężeniem ozonu.

Smog w Londynie z 1952 roku (powstał w wyniku specyficznej sytuacji pogodowej i wzmożonej emisji gazów z palenisk domowych i transportu). Tzw. wielki smog londyński powodował śmierć tysięcy londyńczyków.

Rodzaje smogu – smog fotochemiczny (smog typu Los Angeles, smog kalifornijski)

- ♦ **Smog fotochemiczny (smog typu Los Angeles, smog kalifornijski)** – powstający tylko w dzień, w miesiącach letnich w strefie zwrotnikowej i podzwrotnikowej, wskutek procesów fotochemicznych zachodzących w atmosferze (oddziaływania promieni słonecznych na rozpuszczone w powietrzu tlenki azotu, pochodzące przede wszystkim z transportu samochodowego w wielkich miastach),
 - ♦ pojawia się on przy temperaturach przekraczających 24°C i stosunkowo niewielkiej wilgotności powietrza,
 - ♦ zawiera tlenki węgla, tlenki azotu, węglowodory i produkty ich przemian fotochemicznych,
 - ♦ odznacza się dużym stężeniem ozonu.

Smog w Los Angeles

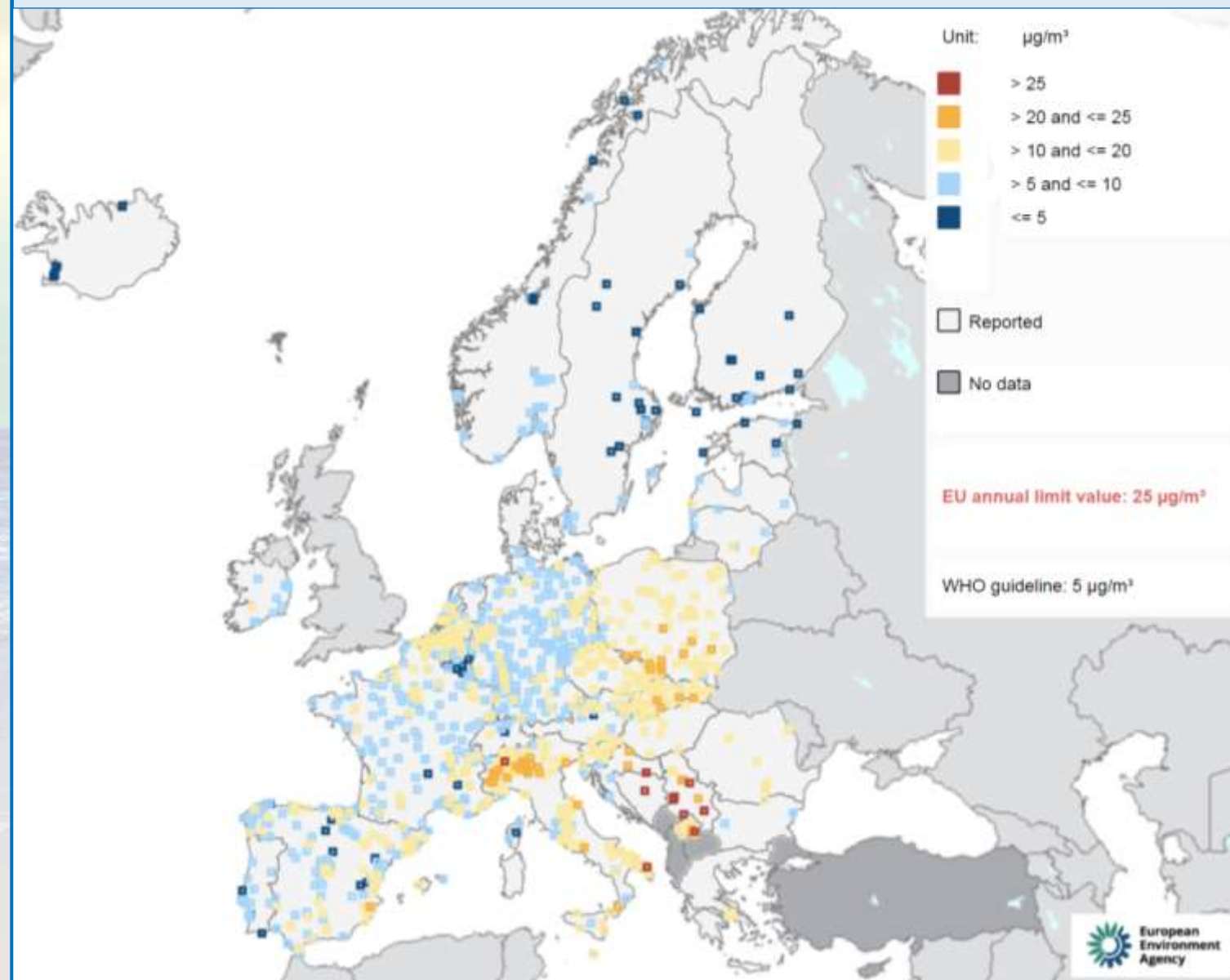

Smog w Santiago

Skutki smogu – gdzie w Europie jest najgorzej?

- ♦ Poziom smogu w Polsce jest bardzo wysoki (w półroczu chłodnym, szczególnie w kotlinach śródgórskich i w wielkich miastach) – w UE nie mamy prawie z kim konkurować.
- ♦ Dlaczego jest tak źle?
 - ♦ około 10-25% – wpływ komunikacji,
 - ♦ około 10-15% – wpływ przemysłu,
 - ♦ około 60-90% – wpływ spalania węgla (często bardzo słabej jakości) i innych substancji (w tym śmieci, plastiku) w piecach domowych (nie spełniających często żadnych norm!
- ♦ Czy w najbliższych latach będzie lepiej?
 - ♦ Odpowiedź jest prosta – NIE!!!
 - ♦ Niestety to zależy często od władzy – a co powtarzają najczęściej politycy: “Polska węglem stoi”.
- ♦ Wniosek – umierajmy dalej na raka, władza woli tego problemu nie wiedzieć.
 - ♦ Można się pocieszyć, że na świecie czasem bywa gorzej w Chinach.

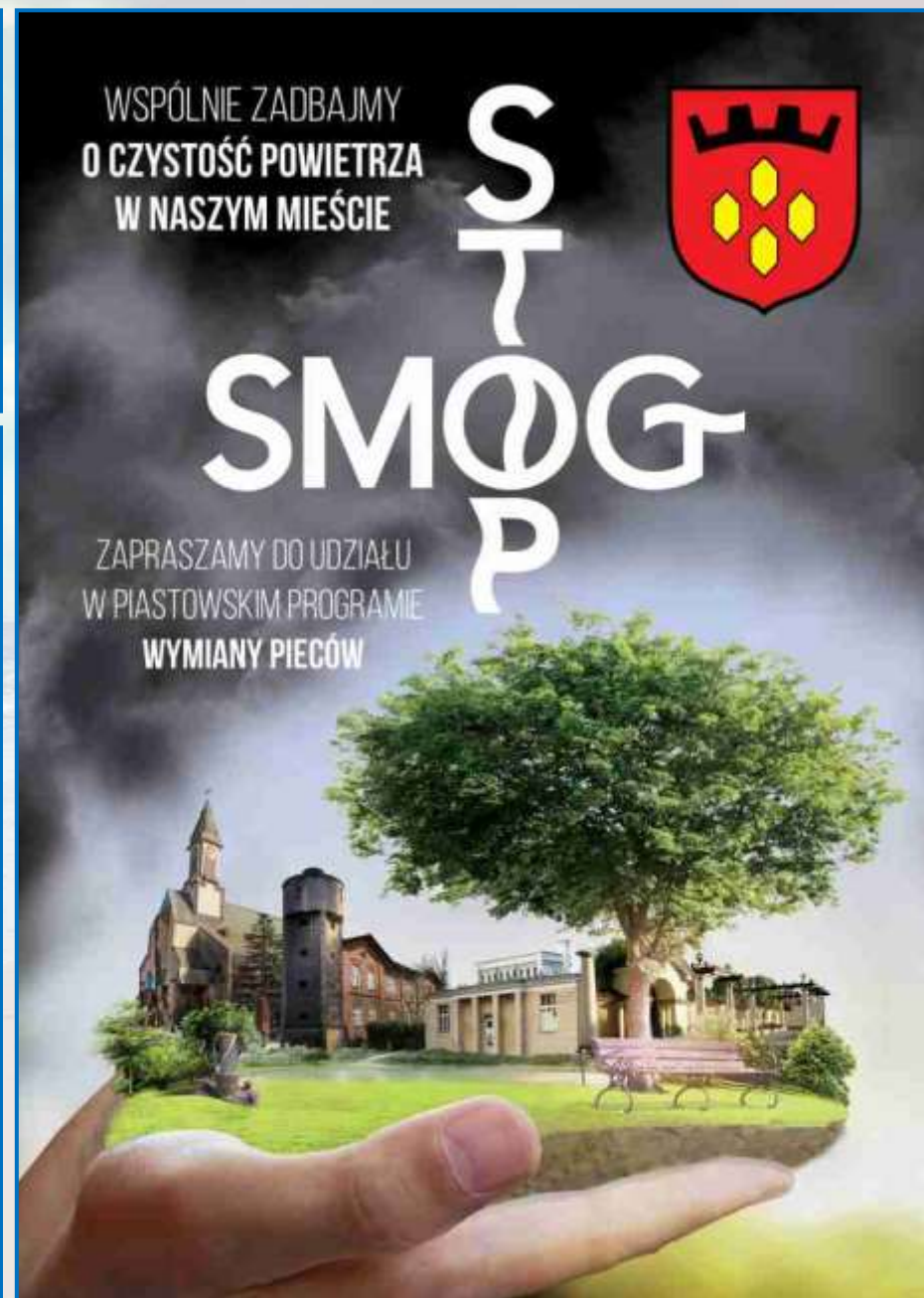
Mapa zanieczyszczenia powietrza rakotwórczym pyłem PM 2.5 w Europie w 2022 r.:
Polska na czele krajów o największym zatruciu powietrza w Unii Europejskiej.

Sposoby zapobiegania powstawania zjawiska smogu

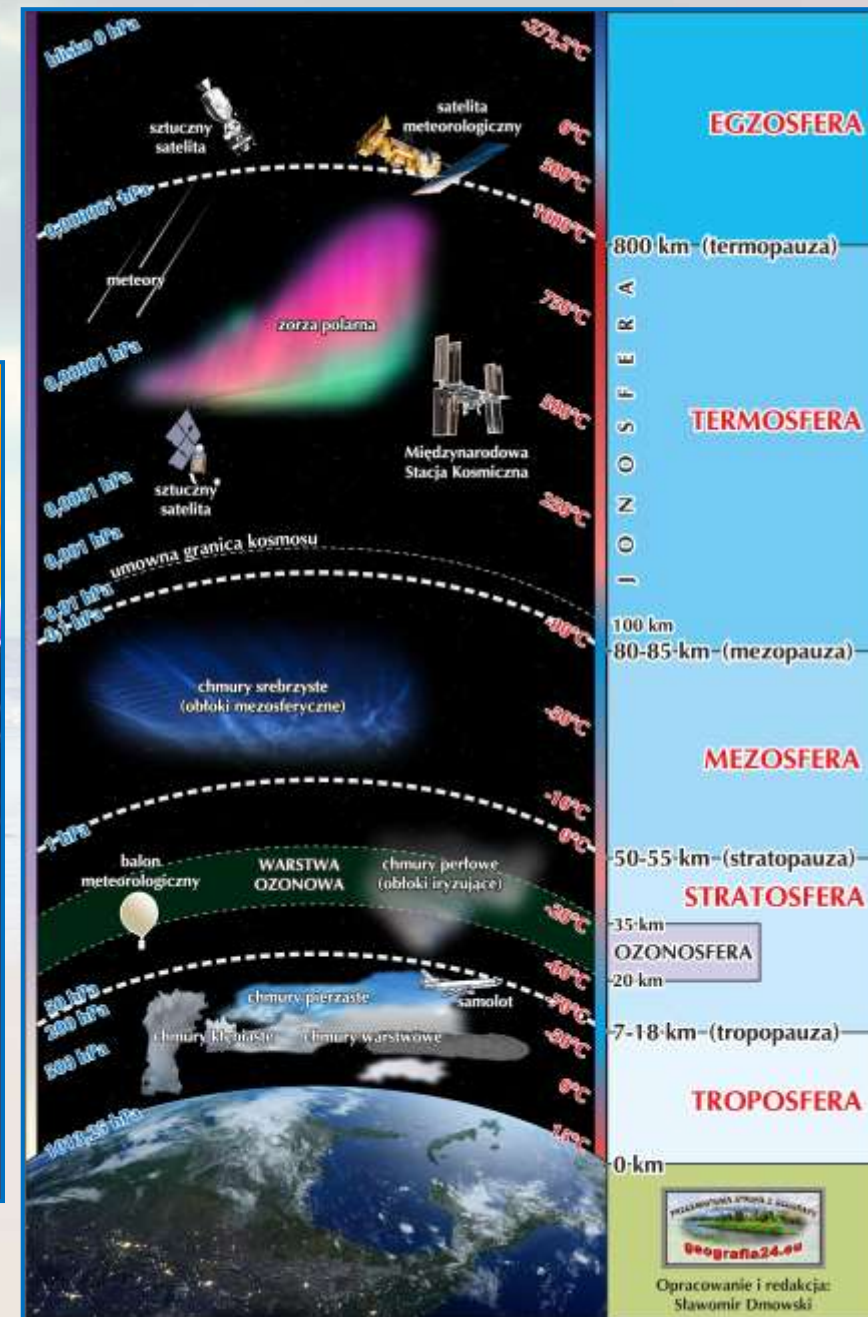
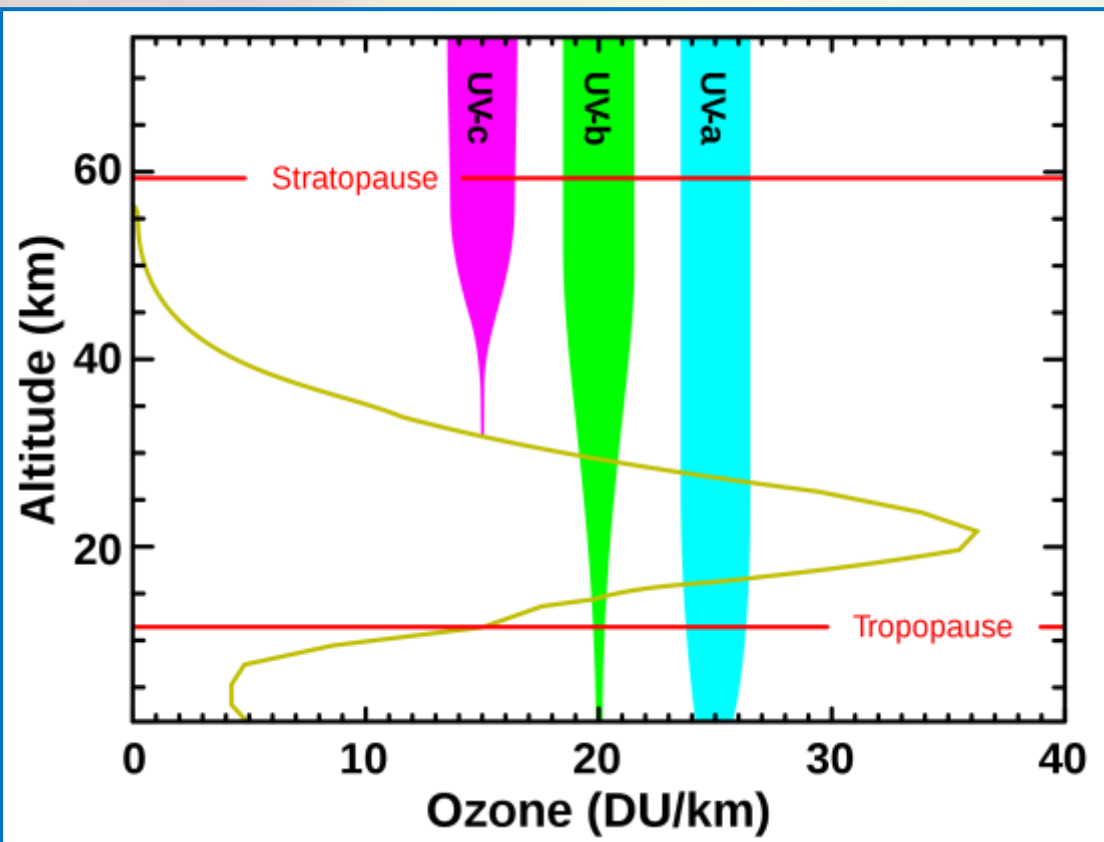
♦ Zjawisku smogu można zapobiegać poprzez:

- ♦ dotowanie wymiany pieców węglowych na takie, które w jak najmniejszym stopniu szkodzą środowisku (dodatkowo sprawny system kontroli spalania, np. aby wyeliminować spalanie śmieci),
- ♦ stawianie na ogrzewanie domów ciepłem sieciowym,
- ♦ ograniczenie ruchu samochodowego (stawianie na komunikację miejską; budowa buspasów i ścieżek rowerowych),
- ♦ wprowadzanie stref czystego transportu,
- ♦ stawianie na termomodernizację domów, w wyniku czego ograniczy się straty ciepła,
- ♦ zwiększanie terenów zielonych,
- ♦ edukacja ekologiczna.

Warstwa ozonowa (ozonosfera)

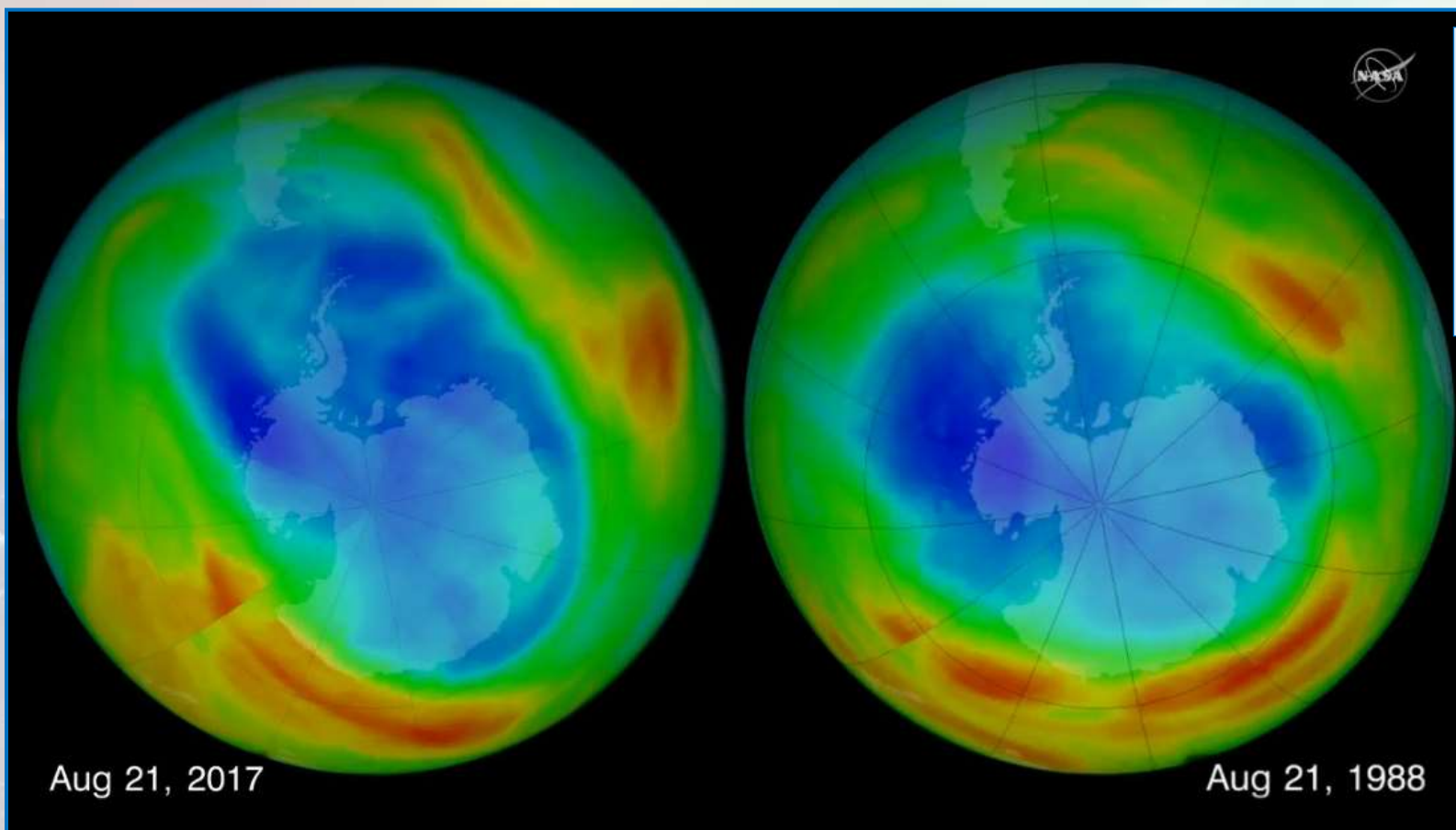
- ♦ Bardzo ważnym gazem, występującym w atmosferze, jest ozon (O_3).
- ♦ Znajduje się on głównie w **stratosferze** w warstwie zwanej **ozonosferą** (na wysokości 20-35 km) oraz w małej ilości także w troposferze.
- ♦ Jest naturalnym składnikiem powietrza – powstaje, gdy tlen cząsteczkowy jest poddany działaniu promieniowania ultrafioletowego.

Poziomy ozonu na różnych wysokościach (DU / km) i związane z tym blokowanie kilku rodzajów promieniowania ultrafioletowego.

Niszczzenie warstwy ozonowej

- ♦ **Ozon** pełni głównie funkcję ochronną – warstwa ozonowa pochłania zabójcze dla organizmów promieniowanie nadfioletowe – umożliwiając życie na Ziemi między innymi człowieka.
- ♦ Zawartość ozonu w stratosferze ulega pewnym wahaniom w ciągu roku, związanym z różnymi naturalnymi procesami.
- ♦ Pomiaru stężenia tego gazu nad Antarktydą, prowadzone od 1959 roku, dowiodły że zawartość jego zmniejsza się – przyczyną jest działalność człowieka.
- ♦ Obszar, gdzie stwierdzono ubytki w stężeniu ozonu, nazwano “dziurą ozonową”.

Dziura ozonowa nad Antarktydą w 2017 roku (z lewej) i 1988 roku (po prawej). Z roku na rok obserwujemy jej zmniejszanie się (obecnie jej wielkość jest podobna do tej, która występowała pod koniec lat 80. XX wieku (jej rozmiar wynosi około 20 mln km²). Największy rozmiar osiągnęła ona w 2000 roku – jej rozmiar wynosił wtedy około 30 mln km².

Przyczyny dziury ozonowej

♦ Bezpośrednią przyczyną powstawania dziury ozonowej są przenoszone przez prądy strumieniowe zanieczyszczenia atmosfery między innymi freony (np. chlor, fluor i węgiel) i związki azotu, które rozkładają ozon.

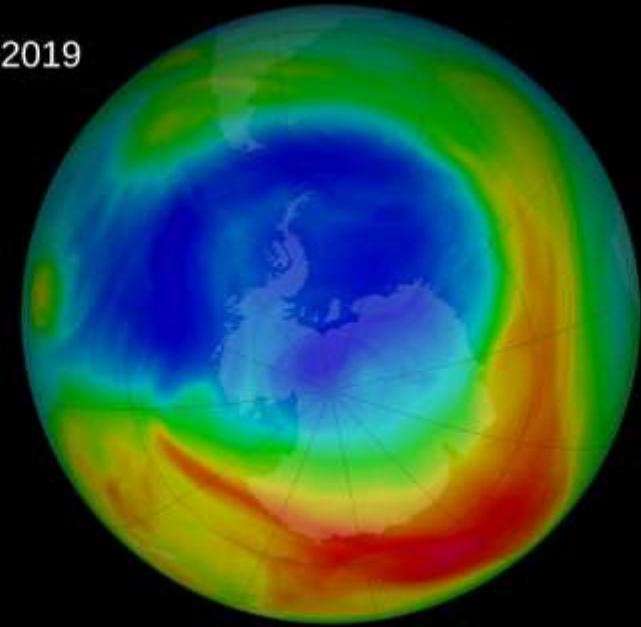
♦ Źródłem związków azotu są:

- ♦ spaliny samochodowe,
- ♦ niektóre emisje przemysłowe,
- ♦ silniki odrzutowców i rakiet,
- ♦ eksplozje nuklearne.

♦ Freony do lat 90. XX w. powszechnie stosowano m.in. w:

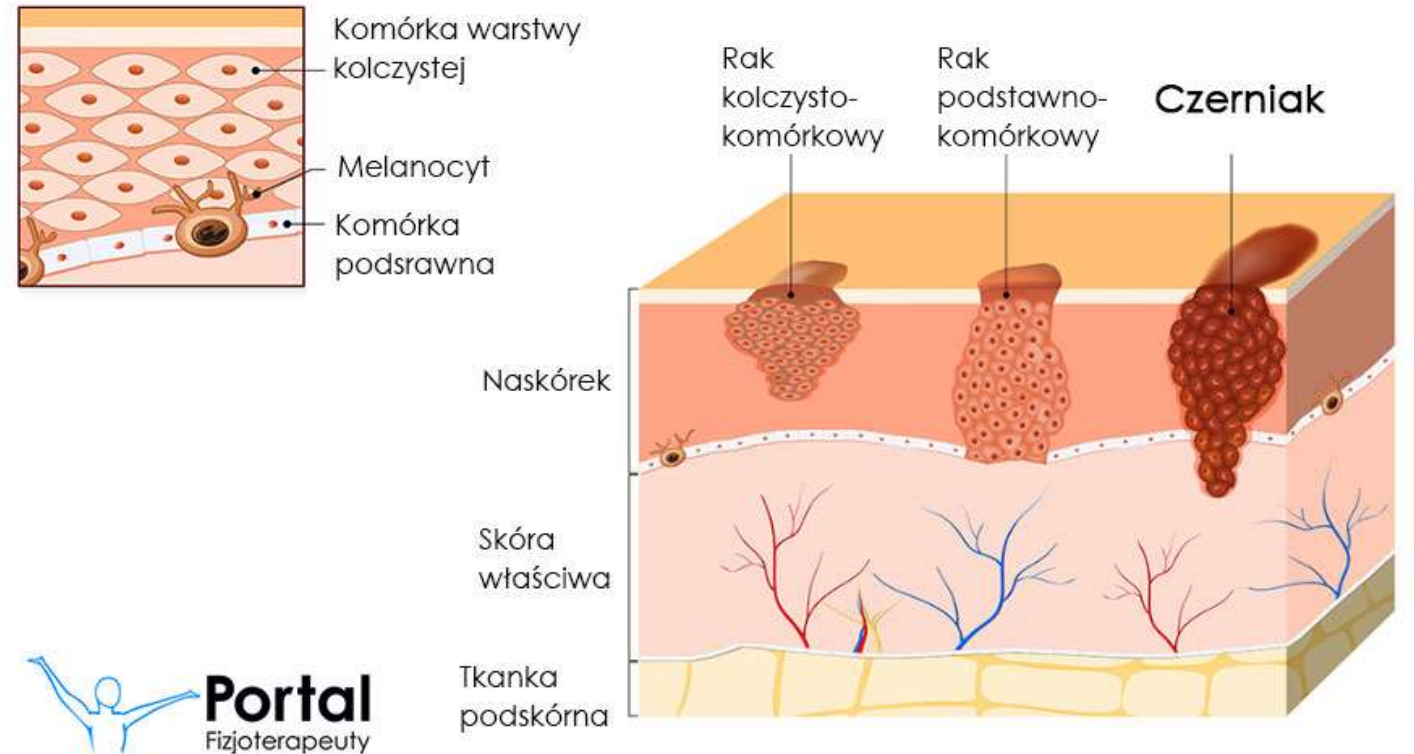
- ♦ urządzeniach chłodniczych,
- ♦ rozpylaczach kosmetycznych.

Sep 08, 2019

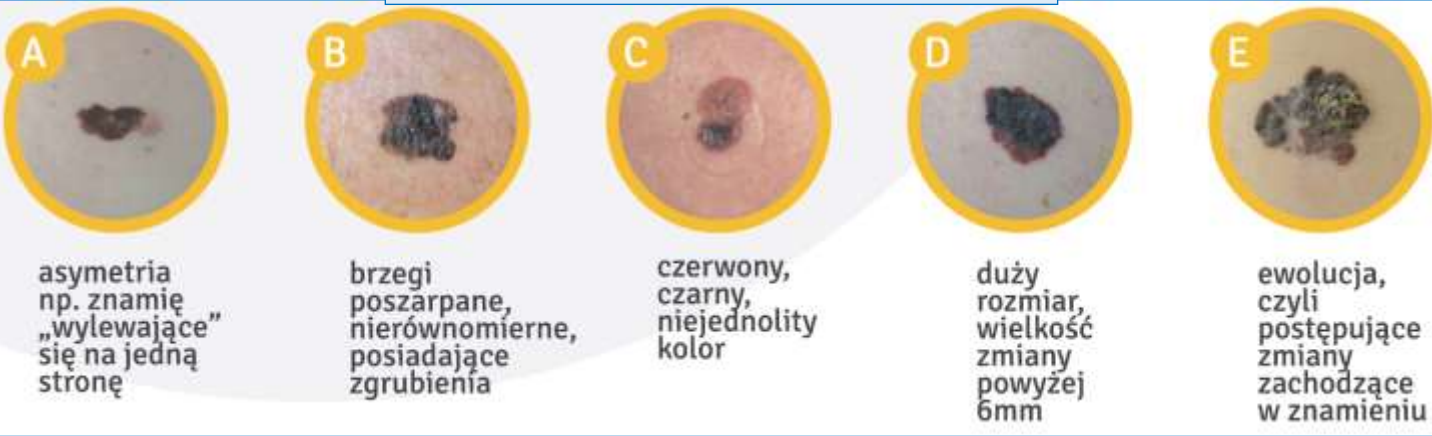

Skutki dziury ozonowej

- ♦ Warstwa ozonowa jest dziś uszkodzona w około 50%.
- ♦ Skutkiem spadku koncentracji ozonu w stratosferze jest, m.in:
 - ♦ zwiększanie natężenia promieniowania nadfioletowego przy powierzchni Ziemi,
 - ♦ w konsekwencji następuje wzrost zachorowań ludzi na różne choroby:
 - ♦ przede wszystkim nowotwory skóry, choroby oczu (zaćma, nadwzroczność) i krwi.
 - ♦ wpływa to niekorzystnie na wzrost roślin i zwierząt:
 - ♦ powoduje osłabienie organizmów;
 - ♦ wzrost temperatury na Ziemi, a nawet globalne zmiany klimatyczne na naszej planecie:
 - ♦ może nasilać efekt cieplarniany.

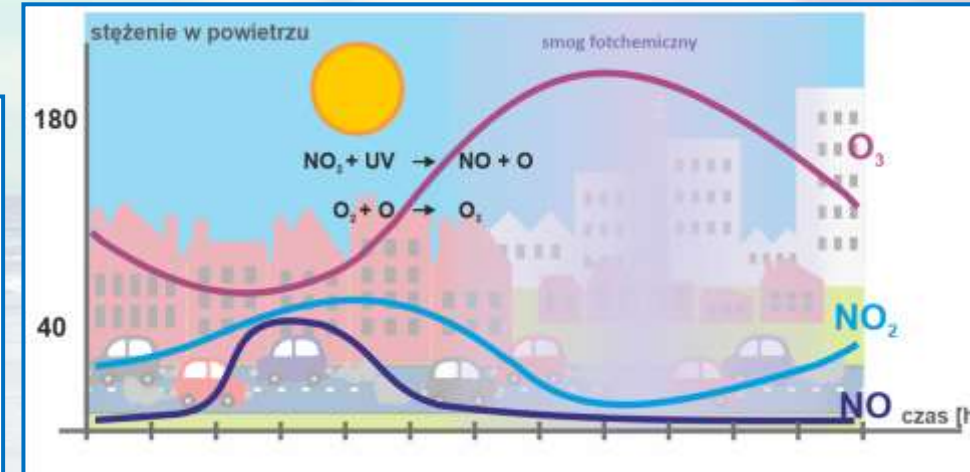

Czerniak – skutek dziury ozonowej

Ozon troposferyczny (tzw. „zły ozon”, ozon przypowierzchniowy)

- ♦ W odróżnieniu od ozonu stratosferycznego (obecnego na znacznych wysokościach i mającego ochronny wpływ), ozon występujący w troposferze (tzw. **ozon troposferyczny**) nie jest gazem którego nadmierna koncentracja jest pożądana.
- ♦ Ozon troposferyczny jest dla człowieka gazem bardzo silnie toksycznym.
 - ♦ Działa on bardzo niekorzystnie na nasz układ oddechowy.
 - ♦ Na początku powoduje kaszel, później skutkuje rozwojem astmy i uszkodzeniem płuc.
 - ♦ W przypadku roślin zakłóca proces fotosyntezy.
 - ♦ Powoduje uszkodzenie aparatów szparkowych roślin.

Jak powstaje ozon troposferyczny?

- ♦ Ozon troposferyczny jest gazem pochodzenia:
 - ♦ **naturalnego** – powstaje:
 - ♦ w czasie wyładowań atmosferycznych w czasie burzy,
 - ♦ wskutek pożarów (ale tylko naturalnie powstających);
 - ♦ **antropogenicznego** – jest efektem ubocznym rozwoju przemysłu i transportu,
 - ♦ jego koncentracja związana jest z rozwojem **smogu fotochemicznego** (typu Los Angeles, smogu kalifornijskiego).

KONIEC

Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)

Opracowanie i redakcja: *Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@geografia24.eu*

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -